OCENA JAKOŚCI PRZESTRZENI PUBLICZNYCH W HISTORYCZNIE UKSZTAŁTOWANYCH ZABYTKOWYCH CENTRACH MAŁYCH MIAST WARMII I POWIŚLA

STRESZCZENIE

Małe miasta stanowią ważny element w strukturze Polski, są swoistego rodzaju szkieletem osadniczym, na którym opiera się rozwój średnich i dużych miast. Niewielkie ośrodki miejskie na stałe wpisały się w historię kraju, stanowią ciągłość kulturową i są przekaźnikiem tradycji. Pełnią nie tylko funkcje lokalne, bowiem ich egzogeniczne, wyspecjalizowane własności mają wpływ na najbliższe otoczenie, stale je kształtując. Potencjał małych miast tkwi szczególnie w ich historycznie ukształtowanych zabytkowych centrach, nasyconych przestrzeniami publicznymi. W przestrzeniach publicznych zawarta jest historia życia miejskiego, a także cały kod genetyczny miasta. Są one nieodłącznym elementem tkanki miejskiej i kształtują przestrzeń miejską. W zasadniczy sposób wpływają na jakość życia i poziom dobrobytu mieszkańców. Rośnie ich rola w prawidłowym rozwoju miast, dlatego też wzrasta potrzeba ich oceny. Chociaż jakość przestrzeni publicznych stanowi subiektywny element oceny nie oznacza to, że nie można jej poddać ocenie.

Niewystarczająca liczba badań z zakresu małych miast (w tym z terenu Warmii i Mazur), złożona problematyka badawcza historycznie ukształtowanych, objętych szczególną ochroną, centralnych przestrzeni miejskich i specyficzne uwarunkowania przestrzeni publicznych, zainspirowały do realizacji podjętego tematu badawczego. Główny cel badawczy stanowiło opracowanie metodyki określania jakości przestrzeni publicznych w zabytkowym centrum małych miast Warmii i Powiśla. Cel badawczych został zrealizowany w oparciu o metodę oceny jakości przestrzeni publicznych, uwzględniającą elementy wpływające zarówno na jakość i kształt przestrzeni, jak i na jakość życia mieszkańców analizowanych obszarów. Przyjęto założenia, że zaprojektowana metoda pozwoli na realizację założonego celu poprzez swoją prostotę i użytkowość. Jakość we wskazanym procesie oceny należy rozumieć jako skalowanie własności przestrzeni. Cel główny zrealizowano w oparciu o szereg celi szczegółowych: weryfikację stanu zagospodarowania przestrzeni zabytkowych centrów, budowę metody delimitacji zabytkowego centrum, klasyfikację przestrzeni publicznych, budowę metody oceny jakości przestrzeni publicznych zabytkowych centów małych miast, budowę kwestionariusza oceny jakości przestrzeni publicznych.

Do badań wyselekcjonowano przestrzenie publiczne będące częścią zabytkowych centrum pięciu miast Warmii i Powiśla: Reszla, Morąga, Pasłęka, Ornety i Lidzbarka Warmińskiego.

Pracę zrealizowano w oparciu o następujący schemat badawczy: I. wyznaczenie obszaru badań, II. opracowanie tabeli oceny jakości przestrzeni publicznych, III. ocena jakości przestrzeni publicznych, VI. opracowanie kwestionariusza ankiety oceny jakości przestrzeni publicznych, V. przeprowadzenie badań ankietowych, VI. opracowanie demonstracyjnej aplikacji do oceny jakości przestrzeni publicznych. W pracy zastosowano dwie metody badawcze. Pierwsza z nich to tabela oceny jakości przestrzeni publicznych, bazująca na dyferencjale semantycznym. Skalowanie własności (określone jako ocena jakości) odbywa się poprzez ocenę 46 elementów składowych dla każdej, wyznaczonej przestrzeni publicznej. Elementy składowe pogrupowano w pięć podtypów ładu przestrzennego. Druga metoda, sondaż diagnostyczny, przeprowadzony w oparciu o kwestionariusz oceny przestrzeni publicznych (20 pytań) i związanych z nimi subiektywnych opinii. Ankietowani to grupa 500 osób zamieszkujących badane miasta (po 100 osób w każdym z miast).

Zaproponowana metodyka określenia jakości przestrzeni publicznych została przetestowana na wyselekcjonowanych przestrzeniach publicznych. Uzyskane wyniki zestawiono z wynikami badań ankietowych. Otrzymane wyniki są zbieżne na poziomie ogólnym tj. uśrednionej jakości wszystkich przestrzeni publicznych w danym centrum oraz na poziomie poszczególnych typów przestrzeni publicznych. Zbieżność ocen jest niższa na poziomie szczegółowym, podczas typowania najlepszych i najgorszych przestrzeni. Wyniki korelują z jakością życia wskazaną przez ankietowanych, będących mieszkańcami obszarów stanowiących przedmiot badań.

Na bazie opracowanej metodyki stworzono także narzędzie do oceny jakości przestrzeni publicznych – aplikację internetową (wersja demonstracyjna). Jest to narzędzie uniwersalne, mające postać użytkową. Narzędzie to ma szerokie zastosowanie nie tylko w zakresie skalowania własności centrum, przestrzeni publicznych, wartościowania jakości życia, ale również jako element towarzyszący konstruowaniu budżetów obywatelskich i programów rewitalizacji.

Słowa kluczowe: małe miasta, historycznie ukształtowane centrum miasta, przestrzenie publiczne, własność przestrzeni publicznej, dyferencjał semantyczny, ocena jakości przestrzeni publicznej